Översiktlig naturvärdesbedömning inför samfälld bevattningsdamm Stora Brunneby, Mörbylånga kommun

2026-06-10

Administrativa uppgifter

Handlingsupprättare

Naturvårdsingenjörerna AB

556560-8535

Gulastorp 7720

281 92 Hässleholm

Kontaktperson

Per Hansson (SkogDr. och docent i skogshushållning)

Telefon: 0451-74 88 10

E-post: per.hansson@naturvard.nu

Fastighetsbeteckning

MÖRBYLÅNGA STORA BRUNNEBY 4:7

Innehållsförteckning

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER **1**

1. MARK- OCH MILJÖRÄTTSLIG KONTEXT **3**

2. LOKALISERING **3**

3. SYFTE **4**

4. METOD **4**

5. OBSERVATIONER OCH NATURVÄRDESBEDÖMNING **5**

5.1 DAMMLÄGET *5*

5.2 LEDNINGEN *7*

6. RÅD INFÖR PROJEKTERING **9**

1. Mark- och miljörättslig kontext

Den aktuella naturvärdesbedömningen bör ses mot bakgrund av en tidigare skriftväxling mellan Hushållningssällskapet, Naturvårdsingenjörerna AB, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Kalmar län rörande Natura 2000-området Stora Alvaret (SE0330176).

Under 2025 överlämnades ett omfattande underlag till Naturvårdsverket där det påvisades att Natura 2000-området omfattar betydande arealer brukad jordbruksmark som i flera avseenden avviker från de naturtyper som huvudsakligen motiverat områdets utpekande. Analysen visade bland annat att betydande delar av åkermarken kring Brunneby och Ebbelunda uppvisar geologiska, ekologiska och biologiska förutsättningar som tydligt skiljer sig från de naturtyper som huvudsakligen motiverat områdets Natura 2000-utpekande. Vidare framhölls att en sådan avgränsning riskerar att skapa onödiga hinder för åtgärder som är viktiga för jordbrukets långsiktiga utveckling, däribland anläggande av bevattningsdammar.

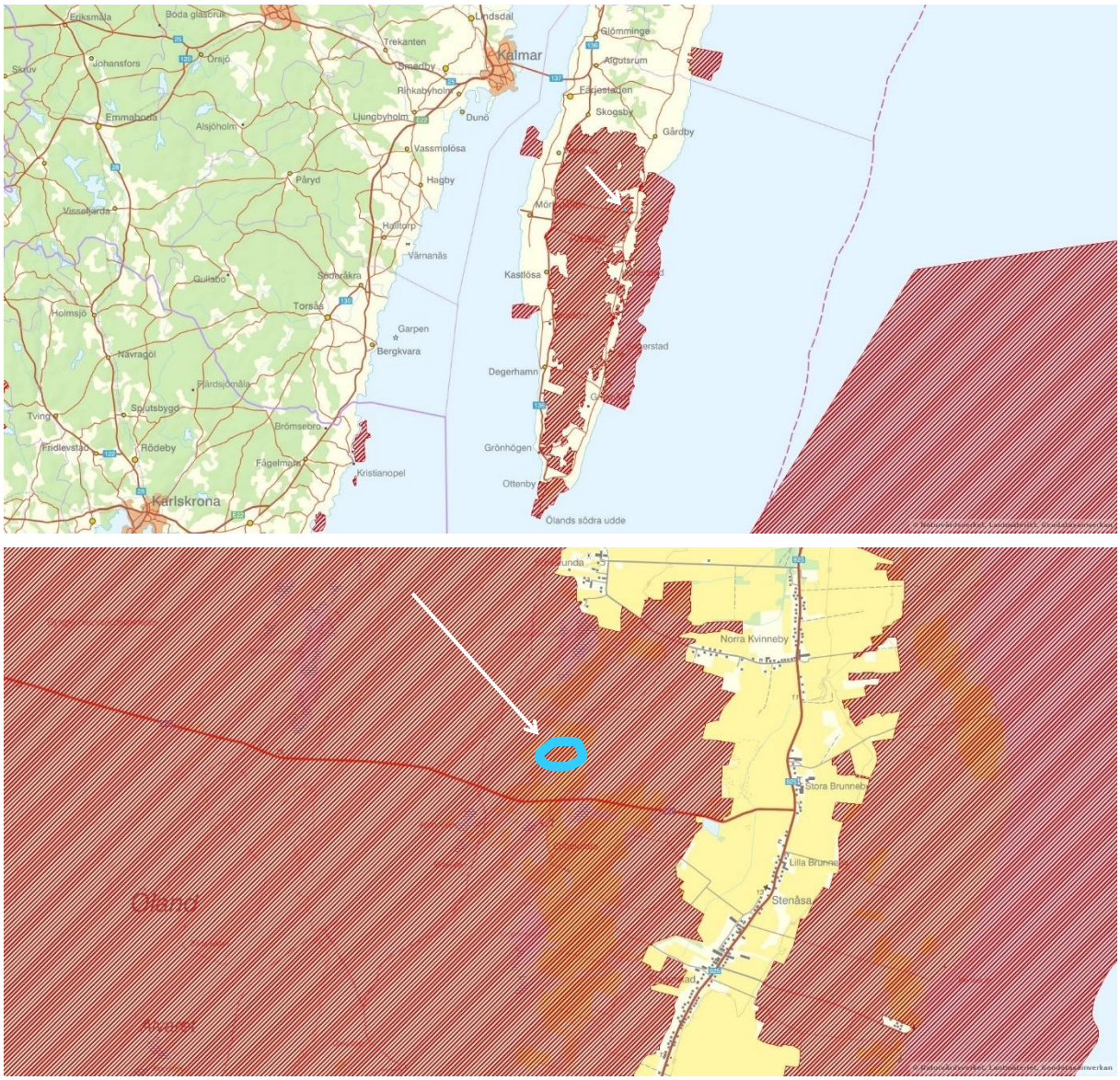
Naturvårdsverket avvisade senare förslaget om en översyn av Natura 2000-gränsen. Samtidigt konstaterade verket att aktiv jordbruksdrift och beteshävd är grundläggande för bevarandet av områdets skyddsvärda naturvärden. Naturvårdsverket uttalade dessutom uttryckligen att vissa naturtypsklassningar kan behöva ses över. Naturvårdsverket ifrågasatte således inte de bakomliggande ekologiska observationerna utan bedömde i stället att möjligheterna att ändra redan fastställda Natura 2000-gränser är starkt begränsade inom nuvarande EU-rättsliga system.

Länsstyrelsen i Kalmar län gjorde en liknande bedömning. Myndigheten avvisade visserligen förslaget om gränsändring men konstaterade samtidigt att ett borttagande av åkermarken kring Brunneby och Ebbelunda inte skulle påverka förutsättningarna för framtida prövningar. Länsstyrelsen framhöll även att den exakta Natura 2000-gränsen i sig inte är avgörande vid tillståndsprövningar, eftersom det är påverkan på de faktiska naturvärdena som ska bedömas.

Sammantaget innebär detta att varken Naturvårdsverket eller Länsstyrelsen synes ha ifrågasatt de grundläggande ekologiska iakttagelser som låg till grund för framställan. Myndigheternas invändningar riktades i stället huvudsakligen mot de rättsliga förutsättningarna för en ändring av områdets formella avgränsning. Korrespondensen mellan myndigheterna och undertecknad visar därmed att den centrala frågan inte är om den aktuella marken formellt ligger innanför eller utanför Natura 2000-området. Den centrala frågan är i stället vilka naturvärden som faktiskt förekommer på platsen och hur dessa påverkas av den planerade verksamheten. Detta överensstämmer också med den grundläggande logiken bakom Natura 2000-prövningen, där bedömningen ska utgå från påverkan på skyddade arter och naturtyper snarare än administrativa kartgränser.

2. Lokalisering

Tänkt lokal för bevattningsdammen ett är nyligen avverkat skogsskifte (12 ha) som ligger nära ”*Smedshorvan*” inom det sedan 25 år utsedda Världsarvet ”*Södra Ölands odlingslandskap*” och kombinerade SPA/SCI-området ”*Stora Alvaret*” (SE0330176). Det senare, nästan 260 km^2 stora området, är alltså utpekat enligt såväl EU:s Fågeldirektiv (FD) som Art- och Habitatdirektiv (HD) (Figur 1). På andra sidan en smal remsa jordbruksmark ligger ett 89 km^2 stort, tillika dubbelklassificerat, Natura 2000 område benämnt ”*Sydöstra Ölands sjömarker*” (SE0330174). Redan 1974 utpekades ”*Ölands ostkust*” som internationellt viktigt våtmarksområde enligt Ramsar-konventionen (Ramsar-ID 18).

Figur 1. *Aktuellt projektområdes ungefärliga läge (blå prick/ring) vid vit pil i förhållande till Natura 2000-områdena "Stora Alvaret" samt "Sydöstra Ölands sjömarker". Överst skala 1:250 000 och nederst 1:20 000. Källa: Skyddad Natur.*

3. Syfte

Huvudsyftet var att översiktligt kartlägga *floran* och *fågellivet* på platsen. I andra hand var syftet att lokalisera de högsta naturvärdena för att kunna *föreslå modifieringar* av dammens fysiska utformning som minimerar negativ inverkan på biologisk mångfald utan att helt äventyra lantbruksändamålet.

4. Metod

Projektområdet inventerades den 4 och 6 juni 2025. Dammområdet inventerades under fem timmar den 4 juni mellan kl. 14:00 och 19:00. Den planerade ledningssträckningen inventerades under 1,5 timme den 6 juni mellan kl. 13:30 och 15:00.

Hela området, främst kantzonerna runt det fyra år gamla hygget, fotvandrades och förekommande intressanta arter och företeelser koordinatsattes med hjälp av mobilappen *QField*. I det följande redovisas fältobservationer samt reflektioner från en erfaren skogsforskare, ekolog, botanist och ornitolog.

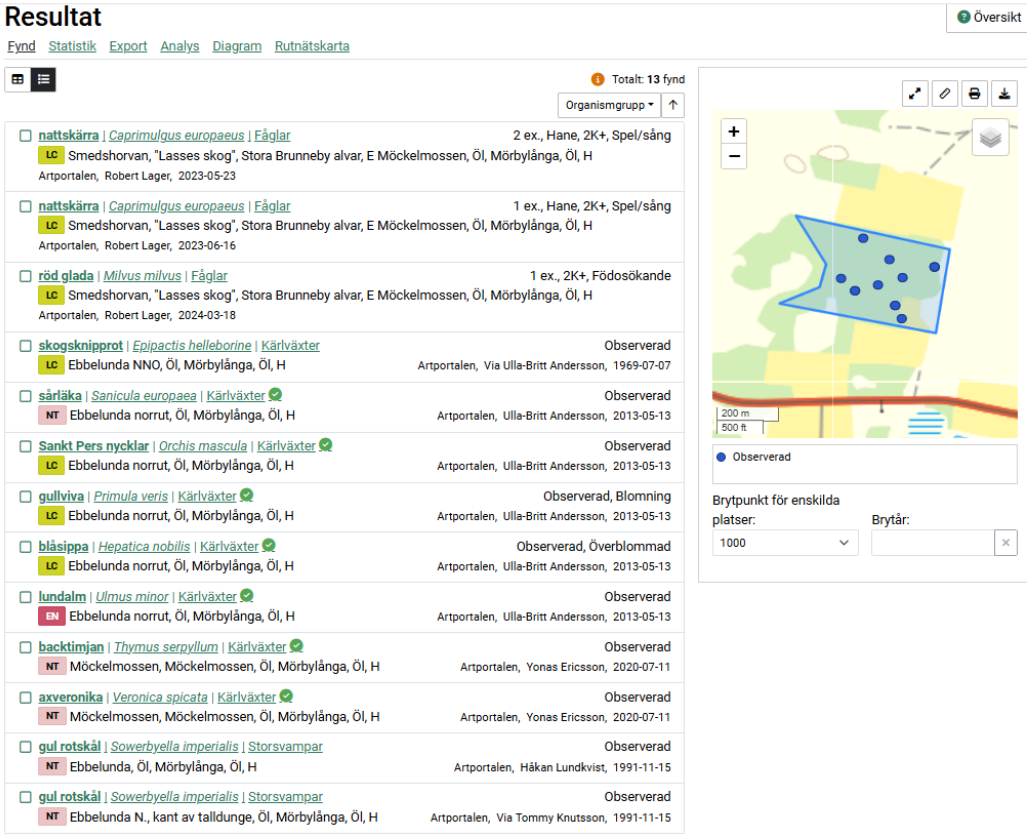
Tidigare gjorda artobservationer togs ut från den nationella databasen Fynddata och avser tiden före och efter denna inventering och fram till och med 8/6 2026.

5. Observationer och naturvärdesbedömning

5.1 Dammläget

Före denna inventering fanns 57 observationer av 54 arter rapporterade till de olika nationella databaserna Artportalen och/eller Artfakta. Den senare som innehåller gamla uppgifter från herbarier m.m., kommer inom kort att ersättas av Fynddata som även inkluderar ett par nya internationella digitala rapportsystem. Tretton fynd av elva arter som är rödlistade, fridlysta eller uppsatta i EU:s Fågeldirektiv hade gjorts före föreliggande inventering (Figur 2). Detta framstår som ett förhållandevis begränsat antal fynd med hänsyn till områdets läge och den omfattande besöksfrekvensen av ornitologer och andra artintresserade i närområdet.

Efter det att inventeringen gjordes 2025 har ytterligare en art tillkommit fram till 8/6 2026. Således rapporterades en varnande **höksångare (VU)** i nordöstra hörnet av området 2/7 2025.

Figur 2. *Fynd gjorda före aktuell fältinventering av rödlistade (2025), nationellt fridlysta arter eller ingående i Bilaga 1 till Fågeldirektivet.*

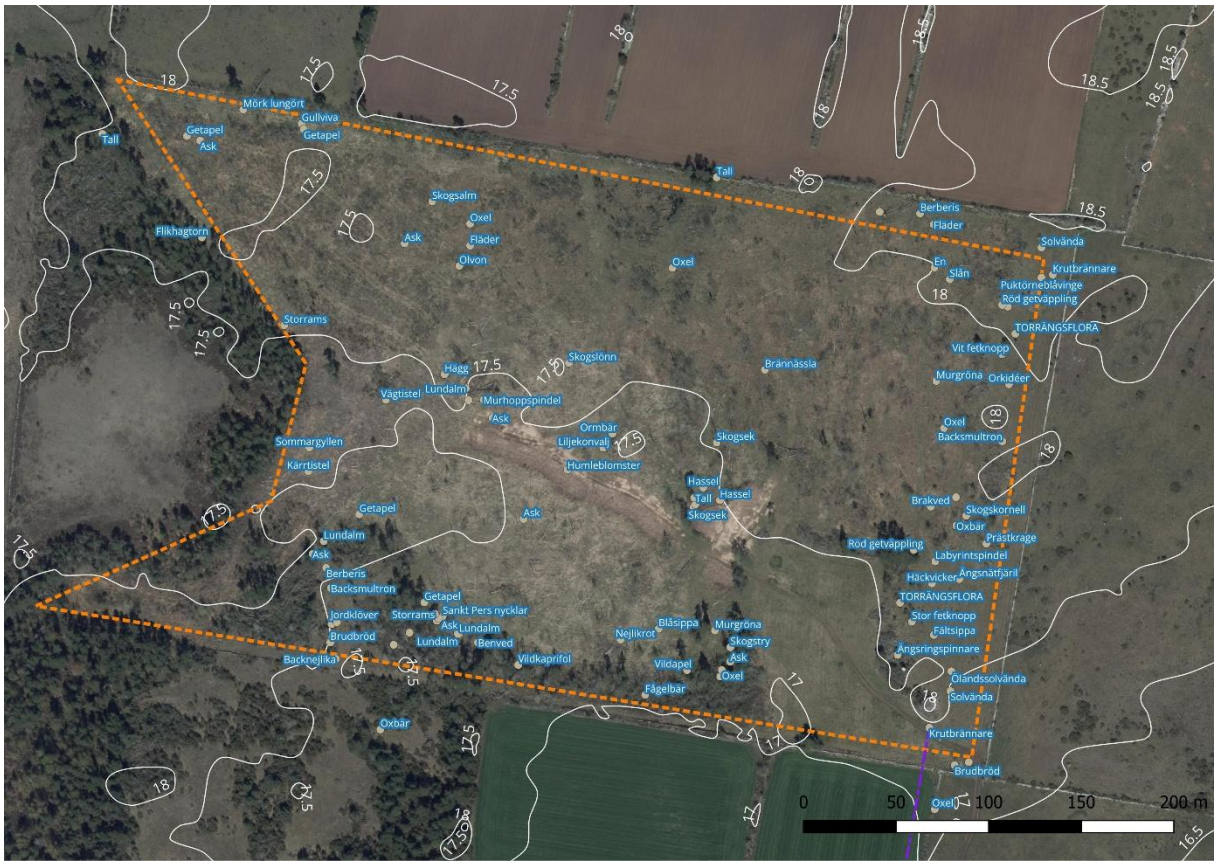
Innevarande fältinventering resulterade i 167 noteringar av 72 arter (Figur 3). Femton av dessa är rödlistade (enligt 2025 års uppdatering), nationellt fridlysta eller upptagna i Bilaga 1 till Fågeldirektivet men samtliga hade noterats tidigare (Tabell 1).

Det ungefär fyra år gamla hygget är redan vuxit igen med kraftiga uppslag av gräs, högörter och buskar. En rad kalkgynnade (eller kalktåliga) växter förekommer mycket rikligt. Runt hygget har, helt enligt Skogsvårdslagens föreskrifter, en relativt bred kantzon lämnats. Trädskiktet består huvudsakligen av slängkrokiga tallar, askar (EN) eller skogsekar. I buskskiktet är det kraftig dominans av getapel, fågelbär, hägg, hassel, hagtornar, benved och fläckvis enstaka exemplar av lundalm, *Ulmus minor* (EN). Ett par äldre döda stammar av *Ulmus* sp. torde tillhöra dess mer högväxta släkting skogsalmen, *Ulmus glabra* (EN) som på senare tid drabbats hårt av almsjukan. På några av stammarna kunde också larvgångar av almsplintborren konstateras.

Tabell 1*. Arter från aktuell naturvärdesinventering av Smedshorvan som är rödlistade (2025), fridlysta eller uppsatta på Fågeldirektivets Bilaga 1 (FD)*

Artnamn	Vetenskapligt namn	Rödliste-kategori (2025)	Antal fynd
Krutbrännare	*Neotinea ustulata*	Fridlyst	3
Sankt Pers nycklar	*Orchis mascula*	Fridlyst	2
Blåsippa	*Hepatica nobilis*	Fridlyst	1
Skogsalm	*Ulmus glabra*	EN	1
Lundalm	*Ulmus minor*	EN	4
Solvända	*Helianthemum nummularium*	NT	2
Gullviva	*Primula veris*	Fridlyst	1
Ask	*Fraxinus excelsior*	EN	8
Ängsnätfjäril	*Melitaea cinxia*	NT	1
Skrattmås	*Chroicocephalus ridibundus*	NT	1
Nattskärra	Caprimulgus europaeus	FD	1
Tornseglare	Apus apus	VU	1
Röd glada	Milvus milvus	FD	2
Törnskata	Lanius collurio	FD	2
Gulsparv	Emberiza citrinella	NT	4

De biologiskt mest värdefulla delarna av området är utan tvekan de ***östligaste torrare alvarliknande gräsmarkerna*** med rikt insektsliv och diversifierad flora. I närheten av detta område häckade sannolikt höksångare (VU) 2025. En varnande individ rapporterades den 2 juli 2025, vilket starkt indikerar häckning i eller i direkt anslutning till området. Dessutom finns det beteshävdade slån- och enbuskmarker i anslutning till damm-området ungefär mitt på södra långsidan. I de centrala delarna av hygget finns partier som har varit små öppna luckor i det avverkade skogsbeståndet. Många oxlar har förtjänstfullt lämnats. Detta skapar god bärtillgång för lokala och migrerande fåglar.

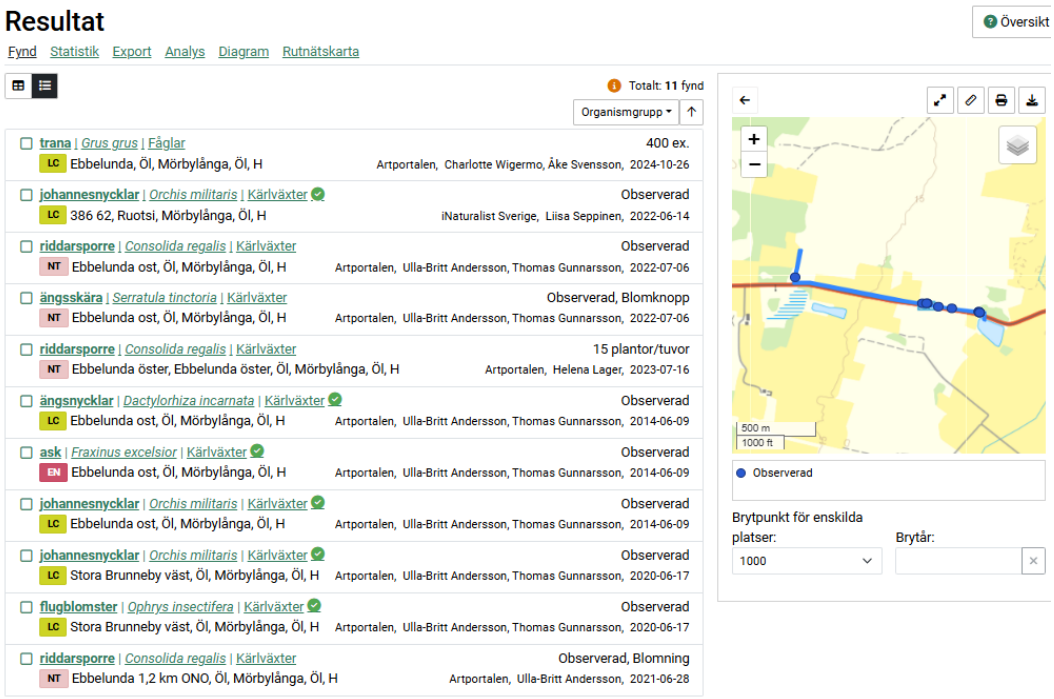

Figur 3*. Samtliga inventeringsfynd av fauna och flora inom det planerade dammläget. Höjdkurvor med 50 cm ekvidistans i vitt. Fynd av fåglar utskrivna med röd text och övriga artfynd med vit text.*

5.2 LEDNINGEN

En utsökning i Fynddata före aktuell inventering inom en 10 meter bred zon runt tänkt ledning ned till en existerande bevattningsdamm gav 78 fynd av 65 arter varav elva fynd av sju arter som är rödlistade, fridlysta eller upptagna i FD (Figur 4). Här är besöksfrekvensen mycket hög så underlaget måste anses som gott. Utan tvekan är det mest artrikt och högst naturvärden i det alvarområde som sträcker sig ända ut till riksväg 940 mellan ett stenbrott och nuvarande bevattningsdamm söder om riksvägen.

Efter det att inventeringen gjordes 2025 har fyra fynd av lika många arter gjorts. Ingen av dessa arter är utpekade som hänsynskrävande.

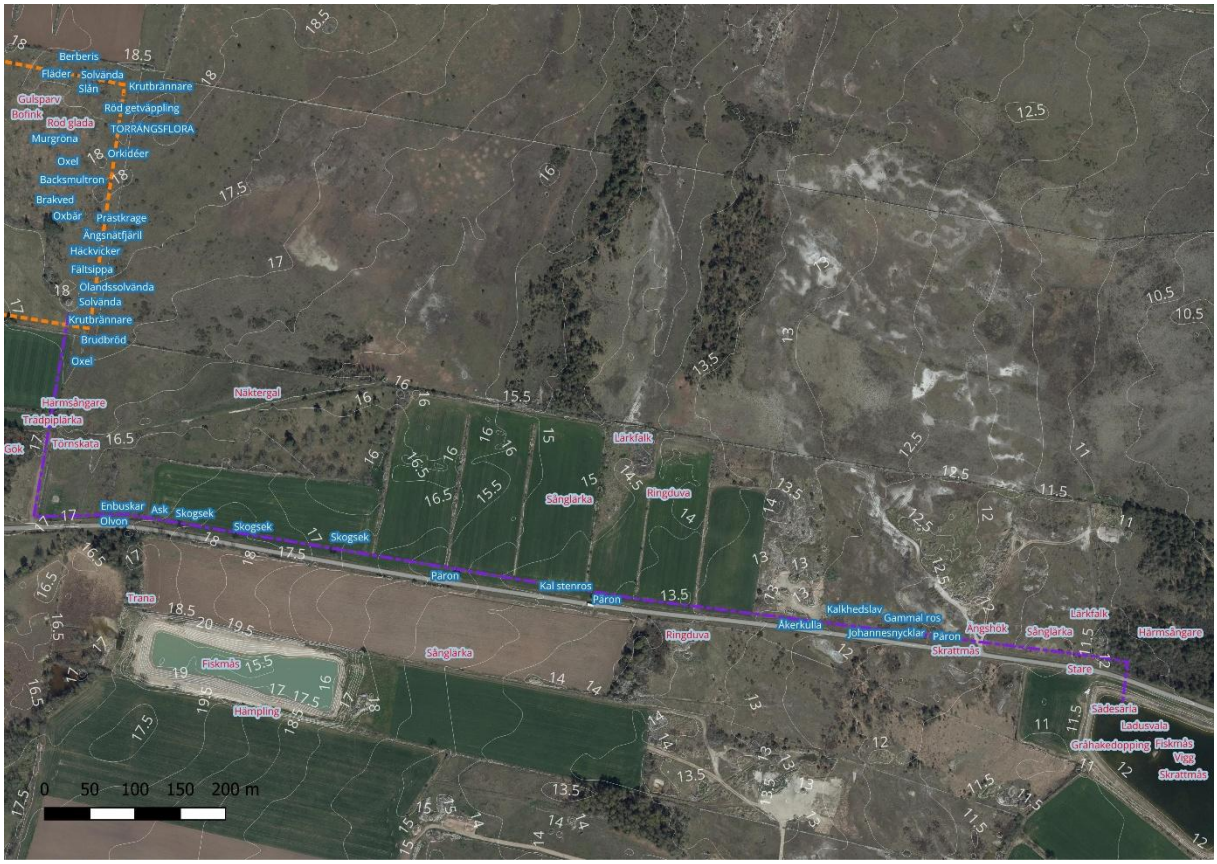

***Figur 4**. Fynd före föreliggande inventering inom 10-meter bred polygon utmed tänkt ledningssträckning av rödlistade (2025), nationellt fridlysta arter eller sådana som är upptagna i FD Bilaga 1.*

Innevarande fältinventering resulterade i 15 noteringar av 12 arter inom samma polygon (Figur 5). Fem av dessa är rödlistade (enligt 2025 års uppdatering), nationellt fridlysta eller upptagna i Bilaga 1 till Fågeldirektivet (Tabell 2). Dessutom noterades 46 fynd av 31 arter på lite större avstånd från ledningen, däribland ängshök (EN) och gråhakedopping (NT).

***Tabell 2**. Arter från aktuell naturvärdesinventering av planerad ledningsbana från bevattningsdamm på Smedshorvan ned till existerande damm. Endast arter som är rödlistade (2025), fridlysta eller uppsatta på Fågeldirektivets Bilaga 1 (FD)*

Artnamn	Vetenskapligt namn	Rödliste-kategori (2025)	Antal
Johannesnycklar	*Orchis militaris*	Fridlyst	1
Ask	*Fraxinus excelsior*	EN	1
Åkerkulla	*Anthemis arvensis*	NT	1
Törnskata	*Lanius collurio*	FD	1
Stare	*Sturnus vulgaris*	VU	1

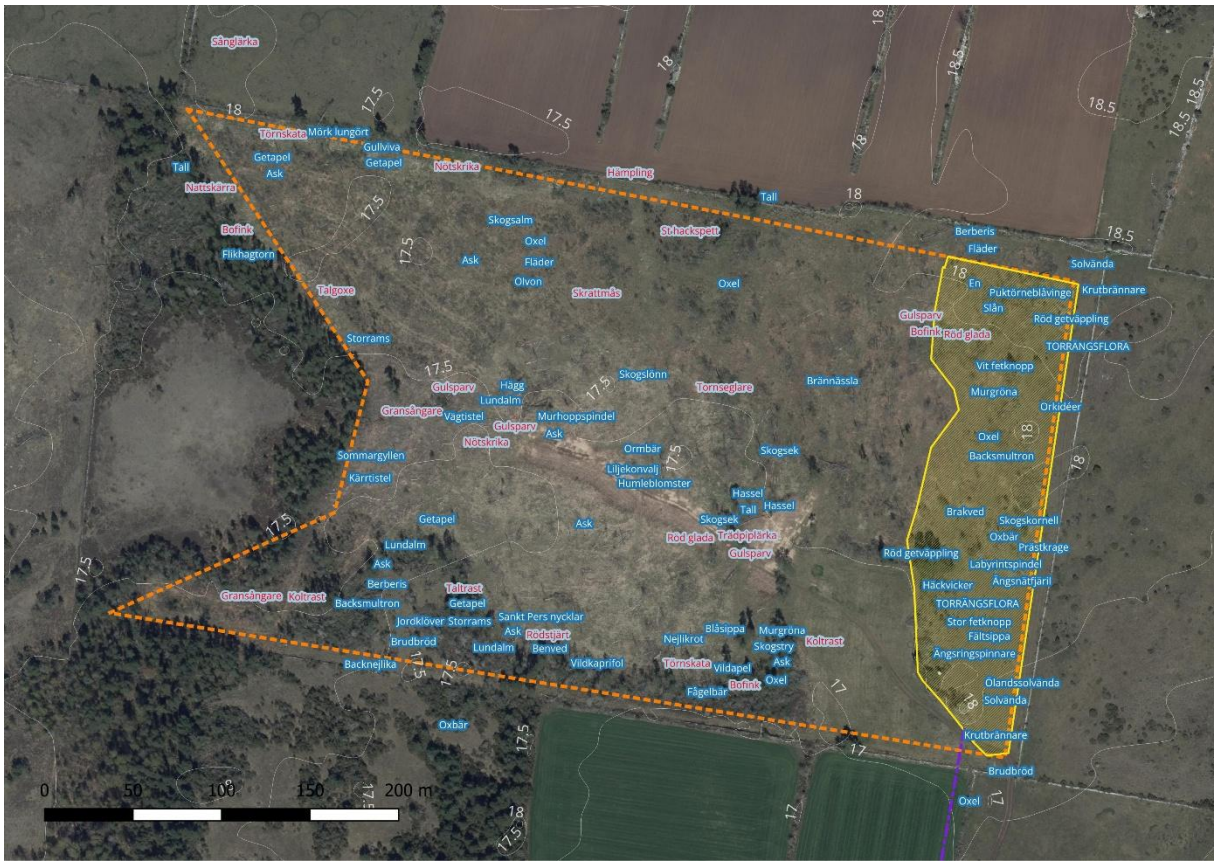
Figur 5*. Samtliga inventeringsfynd av fauna och flora utmed det planerade läget för ledningen från Smedshorvan till existerande bevattningsdamm i öster. Höjdkurvor med 50 cm ekvidistans i vitt. Fynd av fåglar utskrivna med röd text och övriga artfynd med vit text.*

6. Råd inför projektering

Området hyser inte sådana naturvärden att anläggandet av en bevattningsdamm framstår som olämpligt. Däremot förekommer delområden med förhöjda naturvärden, främst knutna till alvarliknande gräsmarker, buskmarker och kantzoner i områdets östra delar. Genom mindre justeringar av dammens lokalisering och varsam ledningsdragning bedöms påverkan på dessa värden kunna begränsas avsevärt.

Med ovanstående inventeringsunderlag lägger jag fram följande förslag på åtgärder:

1) Längst i öster på Smedshorvan finns det realtivt höga naturvärden genom alvarliknande vegetation (Figur 6). Här häckar möjligen höksångare. För att visa vederbörlig naturhänsyn föreslås därför dammens östra vall förskjutas 20 – 50 meter mot väster.

2) Utmed ledningen längs landsvägen mellan vallodlingen på MÖRBYLÅNGA STORA BRUNNEBY 4:7 och dammen på MÖRBYLÅNGA STENÅSA 4:3 kan man försöka gräva så nära vägen det bara går och dessutom gräva smal ränna som möjligt. På fastighetskartan benämns området Lilla Brunneby men har ingen fastighetsbeteckning, vilket talar för en alvarliknande, svårbrukad mark och därmed höga naturvärden.